

היכלי תורה

רשת
שיעורי
תורה

הוקדש
לזכר נשמת
רבינו חיים בן עטר זיע"א
בעל 'האור החיים'
ע"ר שלמה שכטר ומשפחתו
להצלחה בכל הענינים

ערשיק פרשת בלק י"ג תמוז תשס"ז ☪ דף היומי בבלי: יבמות נ"ז ירושלמי: ראש השנה י"א משנ"ב: מגו:

נושאי הדף בעלון:

פריסת סודר על ראש החתן והכלה

(יבמות נ"ז)

סג סג

גלגול שבועה רשות או חובה

(יבמות נ"ח)

סג סג

דחיית לאו הבא מכלל עשה מחמת עשה

(יבמות נ"ט)

סג סג

טומאת קברי עובדי כוכבים

(יבמות נ"ג)

סג סג

מכירת ספר תורה כדי לישא אשה שאינה בת בנינים

(יבמות ס')

סג סג

גיל הנישואין

(יבמות ס"א)

סג סג

מוצא או מוצא

(יבמות ס"ב)

הלכה למעשה

הרה"ג חיים בן שליט"א

אליהו, טרוד מאוד היה באותו יום רביעי חמסיני. אצה לו הדרך לבקר את חותנו בטרם יעבור מבית החולים לעולם בו יחדל מלסבול. אך דושת הגז, שמלבד תפקידה הרישמי הוסיפה לשמש באופן זמני כפורקן לעצביו של אליהו, לא עמדה במשימה. כוחותיה לא עמדו לה. וכמו כדי להרגיז, ככל שאליהו לחץ חזק יותר - כך האטה המכונת את מהירותה. עד שדממה סמוך לבית החולים.

אליהו שהזמן יקר היה ללבו, לא איבד עשתונתיו, ותוך כדי ניגוב מצחו מזיעה, התקשר לחברת "שגריר". "הלו?" קול רגוע נשמע מעבר לקו. "כן, כן, מדבר פה אליהו. נתקעתי בכניסה להדסה הר הצופים, ואני צריך דחוף ש... "איפה בדיוק? באיזה רחוב?" "לא יודע! בכניסה של הדסה. כולם מכירים את זה". אבל הפקיד בשלו, "אדוני, אני חייב שם של רחוב". בצר לו, ניגש אפוא לבקתת שוער בית החולים, ושאלתו בדבר שם הרחוב; בפיו. "מה שם הרחוב?" מגרד השוער פדחתו במבוכה, "באמת לא יודע. מה, לא כתוב? תשאל נהג מונית".

הנהג הראשון שפגש, אופייני כזה, ענוד שרשרת מגן דוד גדולה ולצידה חמסה קטנה, ועוד ח"י מוזהבת, ליתר ביטחון. "אולי אתה יודע איזה רחוב זה?" שואל. הנהג מביט ימינה, שמאלה, שוב ימינה. "הרחוב הזה?" עיווה את פניו בחוסר ידיעה ולבסוף פסק בידענות: "אין לו שם".

הבה ונחשוב: ההגיגה, שוועדת השמות של עיריית ירושלים קבעה שם לכל סימטה נידחת או שביל חול בעיר הקודש, ודווקא לשדרה הרחבה המובילה לבית החולים לא הצליחה למצוא שם?! שמה יש להסתפק ששלטי קרנות המעלה הזו ריקים?! ומי שאיתרע מזלו לדור בו, לכשישאל, יענה "אני דר ברחוב ללא שם מספר 16! סביר להניח שיש לרחוב שם (- שדרות צ'רצ'ל, למקרה שתתקעו בו). אף כלל לא מופקע שעיניו של אותו נהג רפרפו יותר מפעם על שלט של בית ברחוב, אזניו שמעו כמספר הזה ואף יותר את שמו של הרחוב מאחד הנוסעים. אך המידע לא הועבר אל מוחו. ומדוע? כיון שמבחינתו זה "הכניסה - להדסה - עבור". לדידו, שם הרחוב הוא פרט שולי ומיותר לחלוטין. לגביו "באמת, אין לרחוב שם".

על הפסוק 'בְּחָלִים נְטָיו כְּגִזְתִּי עָלַי נְהָר' מביא רש"י הק' את דברי רבותינו (סנהדרין קה:), שמברכותיו של אותו רשע, אנו למדים מה היה בלבו לקללם, אילולי שהפך המקום את פיו. כלומר, שברכם מעין אותן קללות שבקש לומר.

והדברים מתמיהים, התייכנן מציאות שעל אותם מציאויות יוכל בלעם ברצונו לקלל וברצות ה' לברך? וכי אין פרוגוד המפריד, ולו בדקה שבחילוקים, בין המעשה הראוי לברכה לבין המעשה הראוי לקללה? הוא אשר דיברנו. אותה נקודת השקפה, סובלת שתי זוויות ראייה מנוגדות, הסותרות בתכלית זו את זו. ואין בין שתי הפנים אלא חילוק סובייקטיבי התלוי במשקפיו של הדעתן. אף רצועת אספלט בפאתי הר הצופים אינה אלא "הכניסה להדסה" לגבי נהג המונית, ואילו פקיד סוכנות הגרירה משוכנע שיש לה שם.

יש לסמוך על בלעם, שכשראה את ישראל שוכן לשבטיו, מיד צצו בליבו כל אותם חסרונות שכנראה היו במשכנם של ישראל. בשביל זה הוא בלעם. זה, ורק זה, מה שראה. אך הפך המקום את פיו, ותחת קלל - ברך.

לאלמנט הזה, שני אנשים, שתי נקודות השקפה, כל אחד רואה דברים שונים לחלוטין, עדים אנו אף בזמנינו. אולם בשונה, כולם שוים לטובה. מפעלי אדירים חוצים גבולות וימים מתנוססים לתועלת הדור. אין מי שלא נהנה מהם, מי במישרין ומי בעקיפין. זה יהלל מלא גרונו ביאורי גמרא, ואילו לגבי רעהו אילו לא נוצר מכון "עוז והדר" אלא לירד בשבילי המשנה ברורה - דיין. ומה שבזווית מבטם עיקרי, אינו כן לגבי חברם השלישי, שלא משה ידו ממדורי האגדה. האח, כפתור ופרח. הוא אשר דיברנו, "הכל עניין של הסתכלות".

העלון יו"ל ע"י המרכז העולמי להפצת הדף היומי
"וכרזן משה" טל: 02-5377604

העלון מופץ בלמעלה מ-10,000 תיבות דוא"ל ע"י רשת "היכלי תורה"
טל: 05-55-30-1599 פקס: 03-5422711 דוא"ל: Tora10@bezeqint.net
להצטרפות לקבלת העלון נא לשלוח אמייל לכתובת הנ"ל.
הערות והארות יתקבלו בברכה!

This bulletin is available in English too! To subscribe e-mail us at tora10@bezeqint.net

היכל המעשה

עמוד 6

יום שישי י"ג תמוז

יצמות נ"ז

פריסת סודר על ראש החתן והכלה

דעת **הארחות חיים** (הלכות כתובות בשם בעל העיטור שער ברכת חתנים הו"ד ברמ"א אה"ע סי' נה ס"א) שהחופה היא מה שפורסין סודר על ראשי החתן והכלה בשעת ברכת נישואין. **ובעל העיטור** חלק על דעה זו, אך הרבה מהראשונים סוברים כך, והם **הארחות חיים** (הלכות קידושין) שכתב שחופה היא שחופפין אותם בטלית או בסודר וכיוצא בזה, והביא שכן הוא לשון הגמרא לענין יעוד (קידושין יח:) שכיון שפירס עליה האדון טליתו קיים מצות יעוד. ובתשב"ץ (קטן סי' תסא) כתב שמה שפורסין צניף על ראש החתן והכלה בשעת הברכה הוא מפני שגם זה נקרא כניסה לחופה כי חופה הוא לשון כיסוי. והביא שיש מפרשים שהוא על שם הכתוב (בראשית כד טה) ותקח הצעיף ותתכסו. וכ"כ **באבודרהם** (סדר ברכות אירוסין) **ובשו"ת מהר"ם מינץ** (סי' קט). **ובמטה משה** (ח"ג הכנסת כלה סי' א) הוסיף שכל המנהגים של חתן וכלה נלמדים ממתן תורה שהשי"ת היה מראה את עצמו כחתן נגד ישראל שהם ככלה, ולכך מכניסים את החתן והכלה תחת החופה כמו שהתייצבו בתחתית ההר. **ובפסקי הרי"ז** (כתובות פ"א הי"א) כתב שהאדם כונס את אשתו על ידי שפורס עליה טליתו לשם אישות וככתוב (רות ג ט) ופרשת כנפיך על אמתך וזו היא כניסתה לחופה ועל ידי זה קונה אותה להיות כאשתו לכל דבר. גם בספר המנהיג (סי' קט) כתב שחופה נקראת על שם שחופה אותה בטליתו וכמו שמעיד הנביא ואפרוש כנפי עליך וגו' וארשתיך לי באמונה. וכתב שעל כן מנהג צרפת ופרובינצא לתת מפה צבועה בראש בניהם וזכר לפריסת הכנף הנ"ל. (וראה עוד שם סי' קי שבצרפת בשעה שמקדשין פורסין טלית אחד על החתן והכלה ועל סביבם כדי שיקדש אותה בצניעות ולא יהיה נראה כמקדש אשה בשוק). **וברוקח** (סי' שנג) כתב שמה שפורסים על החתן והכלה והקהל את הטלית הוא מפני שנאמר ופרשת כנפיך על אמתך. **והמאירי** (כתובות ז:) כתב שאנו נוהגים שסמוך לקידושין מניחים את כנף המצנפת שבראש הכלה על ראש החתן לשם חופה. וכ"כ **המאירי** במגן אבות שאחר ברכת האירוסין עוטפים על ראש החתן את מצנפת הכלה ושניהם תחת הטלית. **והמהרי"ל** (הלכות נישואין) כתב להיפך שהמנהג שנוטלין את שפת בגדו של החתן ומניחים על ראש הכלה וזוהי חופה. ובכלבו (סי' עה) כתב ג"כ שחופה הוא מה שחופפין את החתן והכלה בטלית או סודר וכיוצא בזה וזהו נישואין. והביא שהרמז לזה בתורה הוא מהכתוב כי יקח איש אשה וסמוך לזה כתוב גדילים תעשה לך. וכן הביא **בכנסת הגדולה** (סי' סא הגהות ב"י אות א) בשם מחזור רומניא. (ראה משנ"ב או"ח סוסי"ז וזו מהבאה"ט יעוין שם במשי"ב בשם שירי כנה"ג). **ובבית עובד** (קצח) כתב שנוהגים שהחתן מתעטף בטלית קודם הקידושין ואח"כ בשעת ברכת הנישואין מכסים גם את הכלה בקצת מן הטלית שהחתן מעוטף בה ועומדים מכוסים כך עד גמר השבע ברכות, ופריסת הטלית היא החופה. (וכ"כ בחופת חתנים דיני ברכת אירוסין, זה השלחן ח"ב, מנהגי אלג'יר סי' קד, ובגנזי חיים מערכת ח אות יז כתב שכן המנהג באיזמיר וכע"ז ביפה ללב ח"ד סק"ב, ובבן איש חי ח"א שופטים יב כתב שכן המנהג בירושלים, ובסתרי ומגיני סי' מג כתב שגם באשכנז נהגו כן. ובאבני האפור כתב שכן המנהג בארטה וקושטא. ובנחלת שבעה כתב שהמנהג בפולין שהוא היריעה הפרוסה על הכלונסאות ובאשכנז הטלית שפורס עליה).

יום שב"ק י"ד תמוז

יצמות נ"ח

גלגול שבועה רשות או חובה

באור שמח (טוען ונטען פ"א הי"ב) הסתפק בדין גלגול שבועה בכל שבועה שבין טוען לנטען, שנפסק להלכה שדין גלגול שבועה הוא מדאורייתא, אם יש חיוב שבועה על הנתבע ע"י גלגול או שכיון שהשבועה היא לטובתו של התובע ולדעתו א"כ אם רוצה לתבוע שישבע ולגלגל על הנתבע הטילה התורה על הנתבע חיוב שבועה, אבל אם אינו טוען השבע לי על הגלגולים אין חיוב שבועה כלל. וכיון שמקור דין גלגול בכל השבועות נלמד מסוטה שמגלגל עליה בעלה יש לדון בסוטה אם מחויב בעלה לגלגל עליה או לא. וכתב שנראה שאם אין הבעל מקפיד בודאי אינו צריך לגלגל שלא שטית מאיש אחר, אך עדיין כתב שיש מקום להסתפק באופן שמקפיד וחשודה היא על זה גם מאיש אחר אם מגלגלים גם כשאין הבעל טוען שחושדה על זה או לא. וכתב שמלשון **הרמב"ם** (סוטה פ"ד הי"ז) שכתב יש לבעל לגלגל משמע שהרשות בידו לגלגל אם ירצה אך אינו מחוייב בכך.

ובק"ן אורה (סוטה יח:) הקשה על הדין המבואר שם (לדעה אחת) שאם קינא לה משני אנשים והשקה אותה מחמת אחד מהם יכול להשקותה שנית שהרי כשמשקה אותה בפעם הראשונה מקבלת עליה האשה שלא סתתה בין מאיש זה ובין מאיש אחר, וא"כ למה לא תועיל ההשקאה גם לאיש השני ולא יהא צריך להשקותה שנית. וחידש בק"ן אורה שהדבר תלוי בדעת הבעל והתורה לא אמרה אלא שביכולתו של הבעל לגלגל עליה את כל אלו הגלגולים, אך אינו מחוייב בכך, ולכן באופן שלא גלגל עליה אלא השביע אותה רק על הסתירה מן האיש שמחמתו הביאה להשקותה, יכול שוב להביאה ולהשקותה גם על האיש השני שנסתרה עמו. וכן כתב ג"כ האור שמח שם בהמשך דבריו.

ובזה יישב **בקרן אורה** קושיית **המהרימ"ט** בדרשותיו (ר"פ נשא ובשו"ת חו"מ סו"ס קה) שהקשה לשיטת **רבי מאיר** (סוטה שם) וכן פסק **הרמב"ם** בהלכות סוטה (פ"ד הי"ז) שמגלגל עליה גם להבא שלא תזנה תחתיו וכן שלא תזנה לאחר שיחזירנה אם יגרשנה ויחזירנה, וכשתזנה להבא יבדוקה המים ויארעו לה כל אותם המאורעות הנארעים לסוטה שבדוקה המים ונמצאת טמאה, א"כ למה כשנסתרה עם אדם נוסף חוזרת ושותה כמו שפסק **הרמב"ם** (שם פ"א הי"ב) הרי כבר נשבעה על להבא. (וראה במשנה למלך הלכות סוטה פ"ד הי"ז שהביאו רציין לספר קרבן חגיגה סי' פב). לאור דבריו שאינו מחוייב לגלגל עליה את כל אלו האופנים כתב הק"ן אורה שקושייתו של **המהרימ"ט** מיושבת כיון ששייך שתחזור ותשתה באופן שלא השביע אותה על להבא שהרי אינו מחוייב להשביעה גם על להבא וא"כ באופן זה אינה בדוקה אלא על העבר ואם תחזור ותשטה תהא זקוקה להשקאה חדשה. [תירוץ זה כתב ג"כ **באור שמח** שם אך הביא קושיית **המהרי"ט** מדנפשיה. וראה עוד **במנחת חינוך** (מצוה שסו סק"ב) שנראה מדבריו שאינו מחוייב לגלגל, וכן נקט בפשטות בחידושי מרן **רי"ז הלוי** (במכתבים שבסופו עמ' פא) שהגלגול מאיש אחר תלוי ברצונו של הבעל, עיי"ש].

דחיית לאו הבא מכלל עשה מחמת עשה

האחרונים דנו מהו גדר האיסור בעולה לכהן גדול, אם גדרו הוא איסור עשה וכמשמעות דברי בעל ספר החינוך (מצוה ערב) שהוא לאו הבא מכלל עשה, או שהוא עשה גרידא כמש"נ והוא אשה בבתוליה יקח - שמצוה עליו ליקח דווקא בתולה, וכמשמעות דברי הרמב"ן על התורה (ויקרא כא יג). וראה בזה בקרן אורה (יבמות ט). ובשו"ת זכר יצחק (סי' סה) ובבית מאיר (שיובא להלן א"ה). וראה עוד קנאת סופרים ספר המצות עשה לח, מלבושי יו"ט ח"א סי' מ, חת"ס עה"ת תורת משה פ' אמור, מרחשת ח"ב סי' יט ג, צפנת פענח איסורי ביאה פי"ז, שערי חיים קידושין סי' ל).

ונ"מ בחקירה זו באופן שתבא המצוה לכהן גדול לישא בתולה עם עשה אחר המורה לכהן לקיימו באופן שיצטרך לישא את מי שאינה בתולה, אם יהיה בזה את הכלל שבכל התורה שעשה דוחה לא תעשה או לא. שאם גדר המצוה על הכהן גדול לישא בתולה דווקא הוא מצות עשה ככל המצות עשה בודאי שלא תדחה מצות עשה זו מפני מצות עשה אחרת שהרי אין עשה דוחה עשה, [אך עיי' שו"ת שאגת אריה (סי' לג)]. אבל אם גדרה הוא איסור עשה יתכן שבאופן שתעמוד לנגד זה מצות עשה אחרת תדחה המצוה לישא בתולה מחמת מצות העשה האחרת.

והנה הרמב"ם (יבום פ"ו ה"י) כתב שאם היתה היבמה אסורה על היבם באיסור לאו או עשה מן הדין היה שייבמה, כיון שהיבום מצות עשה ובכל מקום שיש עשה ולא תעשה הכלל הוא שעשה דוחה לא תעשה, אבל חכמים גזרו שלא יתייבמו. והקשו גדולי האחרונים על הרמב"ם שמדבריו מבואר שלולא גזירת חכמים היה דוחה העשה של יבום את העשה האוסרה לו, וקשה שהרי אין עשה דוחה עשה. (וראה בזה ביש"ש יבמות פ"ב סי' ג, שאגת אריה סי' לג, נובייק בסוף הספר בתשובה לחתנו ובתנינא סי' קלח, בית מאיר אה"ע סי' קעד, פמ"ג בשושנת העמקים כלל ג וכלל ה, חמדת שלמה יבמות כ: אבני מילואים סי' קעד בהגהה שניה וראה עוד ריטב"א יבמות שם).

ובפני יהושע (כתובות מ). כתב לישב ע"פ דברי המשנה למלך (נערה בתולה פ"א ה"ה ד"ה עוד ראיתי להרב הנזכר שכתב שדברי) שהביא בשם הרשב"א, שאע"פ שאין עשה דוחה עשה, מ"מ עשה של איסורי ביאה וכגון עשה דמצרי ואדומי כיון שהוא לאו הבא מכלל עשה קל הוא ודוחה עשה. וכן בעולה לכהן גדול שיש בעשה זה טעם אחר שאינו שוה בכל אלא הוא עשה פרטי לכהן גדול ולכן דוחה העשה. ומדבריו נראה שאין העשה של כהן גדול ליקח בתולה נחשב לאו הבא מכלל עשה כמצרי ואדומי, אולם מטעם אחר דוחה העשה כיון שאינו שוה בכל. ועל פי דבריו כתב בפני יהושע שכיון שכתב הרמב"ם (אישות פ"א ה"ח) שאיסור מצרית ואדומית בתוך שלשה דורות הוא לאו הבא מכלל עשה, א"כ בדין הוא שידחה איסור זה מפני מצות עשה של יבום ולכך לולי שגורו חכמים שתחלוץ ולא תתייבם היה מן הדין יכול ליבמה. וכ"כ רבי עקיבא איגר בתוספותיו למשניות (פ"ו מ"ד) והחמדת שלמה (בשו"ת א"ח סי' לא ח) וברוך טעם (ענין עשה דוחה לא תעשה דין ג פ"א), וראה עוד חקרי לב אה"ע סי' סח ומלבושי יום טוב (אה"ע סי' יח) ובמקור מים חיים (בשו"ת שבסוף הספר סי' כב) ובישרש יעקב (יבמות כ:). ועוד רבים מן האחרונים.

טומאת קברי עובדי כוכבים

הרמב"ם (אבל פ"ג ה"ג) כתב שאין הגויים מטמאים באהל לכן קברותיהם טהורים ומותר לכהן להכנס לשם ולדרוך על קברותיהם, ואין איסור אלא לגעת בטומאה או לישא אותה. וכן כתב בספר יראים (סי' שכב הו"ד בהגה"מ) שהלכה כרבי שמעון בר יוחאי שקברי עובדי כוכבים אינם מטמאים באהל, ואע"פ שרבי שמעון בן גמליאל חולק על דבריו (אהלות יח ט) כיון שאליהו הנביא ג"כ הלך בבית הקברות של גויים כמבואר בבבא מציעא (קיד). אע"פ שהיה כהן, שהרי פנחס כהן היה ובמדרשים מובא (פדר"א מו, ילקוט ר"פ פנחס, וראה רש"י ב"מ שם) שפנחס הוא אליהו, וכיון שהוא מעשה רב נפסק כן (וראה ברדב"ז שג"כ כתב כן). אלא שחלק עליו במה שכתב שבמגע ומשא מטמאים וכתב שכיון שאינם מטמאים באהל אינם מטמאים ג"כ במגע ובמשא, והביא שאף שיש אוסרים ומקור דבריהם ממסקנת סוגייתנו שלא התמעטו קברי עובדי כוכבים אלא מטומאת אהל, משום שכתוב אדם כי ימות באהל וגו' ולא גויים שאינם אדם, אבל מטומאת מגע ומשא לא נתמעטו. אך בברייתא תורת כהנים (ראה בתועפות ראם שהעיר שאינו בתורת כהנים אלא בספרי וכן במדרש רבה נשא י) המובאת בנוזר (מח). דרשינן על נפש מת לא יבא שומע אני אפילו נפש בהמה במשמע וכו' ת"ל לאביו ולאמו בנפש אדם הכתוב מדבר, רבי ישמעאל אומר אינו צריך הרי הוא אומר ועל כל נפשות מת לא יבא בנפשות המטמאות בביאה הכתוב מדבר. ובביאה פירושו באהל. ומבואר שאפילו לרבנן החולקים על רבי ישמעאל ואינם ממעטים בהמה מלא יבא יצאו גוים מכלל המטמאים משום שכתוב לאביו ולאמו. שהרי בנוזר ישראל הכתוב מדבר שהרי הגוים אין להם נזירות (נזיר סא). א"כ מבואר שלאביו ולאמו בנוזר ישראל מדובר. וא"כ כשנתמעטה בהמה מלאביו ולאמו נתמעטו ג"כ עובדי כוכבים.

ובמשנה למלך הקשה שלא יתכן שנעלם מבעל ספר יראים סוגייתנו שמבואר בה להדיא שבמגע ומשא מטמאים קברי עובדי כוכבים (וראה בתועפות ראם שהעיר שהיראים בעצמו הביא את ראית האוסרים), ולכן ביאר שאכן אף לדעת רשב"י שקברי עו"כ אינם מטמאים באהל מ"מ במגע ומשא מטמאים, אך טומאה זו אינה אלא כעין טומאת שרץ ונבילה שלא הוזהרו בה אלא לענין טומאת מקדש וקדשיו, ומה שנאמר בקרא (המובא בסוגייתנו) ואתם חנו לכם כל הורג נפש וגו', הוא מפני שהיו אוכלים קדשים ונכנסים למשכן, אבל לענין הטומאה שהוזהרו הכהנים שלא להטמא אין זה אלא בדברים שמטמאים גם באהל, אבל טומאה שאינה בדרגה שמטמאה באהל לא הוזהרו עליה הכהנים כלל אע"פ שהיא טומאת מת ולא רק טומאת נבילה ושרץ. (וראה עוד שהרחיב בזה ודן מה יענו החולקים על ראית היראים).

מכירת ספר תורה כדי לישא אשה שאינה

בת בנים

אין לו בנים נושא אשה בת בנים יש לו בנים נושא אשה דלאו בת בנים נפקא מינא למכור ספר תורה בשביל בנים. מבואר בסוגייתנו שאם יש לו בנים ואינו יכול לישא אשה בת בנים בלי שיצטרך למכור ספר תורה לא ימכור הספר תורה אלא ישא אשה שאינה בת בנים דהיינו עקרה וזקנה. אולם אין הדבר מוסכם להלכה בדברי הראשונים כדלהלן. דעת בעל המאור (כ. ד"ה תניא) והרא"ש (סי' ט) בדעת הרי"ף (ט): שדווקא מי שאין לו בנים מוכר ספר תורה כדי לישא אשה בת בנים אבל אם יש לו בנים לא ימכור ספר תורה אלא ישא אשה שאינה בת בנים וכהנראה מסוגייתנו, וכדעתם נפסק בשו"ע (אה"ע סי' א ס"ח) בדעה הראשונה. ודעת הנימוקי יוסף והבעה"מ והריטב"א שאף מי שיש לו בנים ימכור ספר תורה כדי לישא אשה בת בנים, ולא מכח דברי הגמרא הנ"ל אלא משום דינו של רבי יהושע לקמן (סב): שאמר שאף אם היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו ומקורו מן הפסוק בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידיך. ודעה זו היא דעה שניה בשולחן ערוך (שם). וראה בהגהות רבי עקיבא איגר מה שביאר בכוונת הריטב"א. ודעת הרמב"ן וכ"כ בים של שלמה (סי' כז) שאף משום דינו של רב נחמן שאסור לעמוד בלא אשה משום הכתוב לא טוב היות האדם לבדו, ג"כ אם אינו מוצא אשה בלא שיוכל למכור ספר תורה ימכור הספר תורה. ועיי' בכ"ז בט"ז (סי' יא), ובבית שמואל הביא תמצית כל השיטות עיי"ש.

ובחלקת מחוקק (סק"י) הוכיח מדברי התרומת הדשן (סי' רפג הו"ד ברמ"א) שכתב שאם יש לו הרבה בנים ומתיירא שאם ישא אשה בת בנים יבואו קטנות ומריבות בין הבנים ובין אשתו, מותר לישא אשה שאינה בת בנים אבל אסור לישב בלא אשה משום חשש זה, והוכיח מזה הח"מ שהרהור עבירה קשה משבת יצרה וכשיטת הרמב"ן. וביאר שאף השו"ע בדעה הראשונה התכוין לזה במה ששינה דבריו וכתב שוב ולא יעמוד בלא אשה אע"פ שכבר כתב לפני זה שאסור לעמוד בלא אשה, אלא שכוונתו שאם אינו מוצא שום אשה בלא מכירה צריך למכור ספר תורה כדי שלא יעמוד בלא אשה. וכתב שאף שלכאורה דבר זה סותר דברי הנימוקי יוסף יש לפרש דברי הנימוקי יוסף באופן שלא יחלוק על זה. (וע"ע בקרן אורה, ישרש יעקב, אבני מילואים סק"ד).

החומר בעלון מתוך 'מתיבתא' לרכישת מנוי חייג
1800-22-55-66

גיל הנישואין

בבקר זרע את זרעך. במשנה באבות (פ"ה כ"ד) שנינו בן שמונה עשרה לחופה. ופירש רש"י מפני שי"ח פעמים כתוב אדם בבראשית מויאמר אלקים עד ויבן את הצלע. והרשב"ץ (בספרו מגן אבות) ביאר שמרומז הדבר בכתוב והוא אשה בבתוליה יקח, "והוא" בגימטריה י"ח. וכן הביא החיד"א (נחל קדומים אמור ג) בשם דורשי רשומות. אולם הרמב"ם (אישות פט"ו ה"ב) כתב שהחיוב מגיל שבע עשרה. וביאר הלבוש (אה"ע סי' א סק"ג) שיש לדבריו אסמכתא מלשון הפסוק לא טוב היות האדם לבדו טו"ב בגימטריה י"ז, כלומר שאומר הקב"ה שאין האדם טוב שיהיה לבדו שהרי הוא יותר מבן טו"ב, שהרי אדם הראשון היה בעת בריאתו כבן עשרים. ומבואר מזה שמבן טו"ב ואילך - מצא טוב, כלומר שכשימצא האדם את עצמו בן טו"ב או ימצא אשה. והמגיד משנה כתב שמצא כמה נוסחאות בספרי הרמב"ם ויש מהן שכתוב מבן י"ז וקשה ע"ז מהמשנה באבות שנאמר בה בן י"ח לחופה. וכתב שאם הנוסחה מבן י"ז אמיתית יש לפרשה משעברה שנת י"ז והוא בן י"ז שלמים. אך כתב שלדעתו הנוסחה מבן שמונה עשרה אמיתית, ופירושו משנכנס לכלל י"ח.

והגר"ח קנייבסקי (תורת השידוך) ביאר בדעת הרמב"ם שבאמת כוונת הרמב"ם גיל י"ז ממש ואין הדברים סותרים לדברי המשנה, שכוונת המשנה לחופה ונישואין והרמב"ם דיבר באירוסין שזה יהיה בגיל י"ז כדי שתהיה החופה כשהיה בן י"ח שהרי היו נותנים לבתולה י"ב חודש בין האירוסין דהיינו הקידושין לנישואין. והמעשה רקח (על הרמב"ם שם) כתב שבכל הנוסחאות הגירסא ברמב"ם ט"ז או י"ז [וכגירסה זו הביא הבית יוסף] ומקורו מקידושין (ל. א"ל רבא לרב נחמן אדיך על צוארי דברייך משיתסר [-ט"ז] ועד עשרים ותרתי, וי"א מתמני סרי [-י"ח] עד עשרים וארבע ע"ש. ופירש רש"י בלשונו הראשון בעוד ידך תקיפה על בנך קודם שיגדיל ולא יקבל תוכחתך השיאו אשה דאז הגיע זמן לכנוס. ופסק הרמב"ם כמאן דאמר מבן ט"ז והמשנה באבות היא דעה אחרת. ומה שכתב הרמב"ם בן ט"ז או י"ז כוונתו כל אחד לפי חריפותו. (ראה עוד בדעת הרמב"ם בב"ח ובפרישה, ובברכי יוסף יו"ד סי' רמה סק"ג ובדבריו אה"ע סי' א סק"ו, שו"ת שואל ונשאל ח"ה אה"ע סי' א, סדר היום).

וכולם מתו מיתה רעה

הכונה כל אדם שמסתלק ממנו כח הזיבור בעת מותו, שאינו יכול לדבר ולצוות זו נקראת מיתה רעה, וכיון דמתו באסכרה לא היו יכולין לדבר כלל. ומ"ש מפני שלא נהגו כבוד זה בזה, קשא אין עון זה כדאי לחייבם מיתה, אך חיוב מיתתם היה מפני חלול השם דנפיק מדבר זה לפני המון העם, ועון חלול השם במיתה, דכתיב (שמואל א ג) 'אם יכופר עון זה עד תמותו', וכנז' בגמרא דיומא.

מצא או מוצא

ומוצא אני מר ממות את האשה וגו'. (בברכות (ח). מסופר שבמערכא כשהיה אדם נושא אשה היו אומרים לו מצא או מוצא, מצא שנאמר מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה', מוצא שנאמר ומוצא אני מר ממות את האשה וגו'. **ובחפץ חיים** (לשון הרע כלל א באר מים חיים ס"ק יג) הקשה שהרי לשון הרע אסור אפילו בדרך רמז ואסור אפילו על אמת אם אין תועלת מזה להבא ואין שום הבדל באיסור זה אם מספר על אדם אחר או על אשתו. וכתב לישיב ע"פ דברי הרמב"ם (דעות פ"ז ה"ה) שדבר שהתפרסם כבר בפני שלשה המספר אח"כ אין בו משום לשון הרע ובלבד שלא יתכוין להעביר את הדבר שיתגלה יותר. וא"כ יש לישיב שהרגילות שאשה רעה שאפשר לומר עליה שהיא מר ממות בודאי התפרסם הדבר מכבר לפחות בפני שלושה וא"כ מה שמספר הבעל שהיא רעה אם אינו מתכוין להעביר את הדבר הלאה אינו עובר ע"ז באיסור לשון הרע.

ובבן יהוידע (ברכות שם) הקשה איך יכירנה כ"כ מהר בעודו חתן יעוין שם בדבריו. ומבואר בדבריו ובדברי החפץ חיים שנקטו שבמערכא היו שואלים אותו מצא או מוצא. אולם בעל הרי"ף על העין יעקב (בכת"י והובא במבקשי תורה לג - לד עמוד קי) האריך לבאר שבאמת אין מבואר בגמרא שהיה זה בלשון שאלה אלא "אמרי ליה" כלומר שהיו מודיעים לו ומדריכים אותו לפני מה הוא עומד שיתכן שיהיה אצלו מצא אשה מצא טוב ויתכן שח"ו להיפך ראה שם. ולדבריו אין מקום לקושית החפץ חיים שהרי אין כאן שום חשש איסור לשון הרע, וגם לא לקושיית הבן יהוידע שאכן עדיין אינו מכירה.

המנהג לחטוף את החלה שבצע עליה החתן

בביאור הטעם שדרך העולם לחטוף מן החתן את פרוסת המוציא, הובא בשם רבי עקיבא איגר (דרכי חיים ושלוש בשם תלמידו והובא בסי' מדו"ח רעק"א עה"ת) שאמר שהוא מיוסד על דברי הגמרא הנ"ל שכשהיה נושא איש אשה במערכא היו אומרים לו מצא או מוצא, מצא דכתיב מצא אשה מצא טוב מוצא דכתיב ומוצא אני מר ממות את האשה, לכן חוטפים ממנו פרוסת "המוציא" לרמז פן נלכד ח"ו ברשת המוצא אני וגו' וחוטפים זאת מידו שלא ישאר לו מן "המוצא" אני וגו'.

אתם קרויין אדם ואין העובדי כוכבים קרויין אדם. סא.

ולכך אמר 'חביב האדם שנברא בצלם אלקים', שזה מורה כי האדם הוא הבריאה השלימה שבכל הנמצאים, שהרי נברא בצלם אלקים, ואין שלימות יותר מזה כאשר נברא בצלם אלקים, ובשביל כך ראוי שתהיה חבה אליו מצד שלימות בריאתו בעצמו. ואף על גב שאמר 'חביב האדם', אין זה כולל כל מין האדם, כי כבר אמרו חז"ל אתם קרויין אדם, ולא האומות קרויין אדם. כאילו אמרו כי שלימות הבריאה - שהיא לאדם בפרט - הוא אל ישראל, לא לאומות, כאשר בארנו פעמים הרבה שישראל בפרט נקראים 'אדם'. ואף כי מעלה זאת אינה רק לישראל בלבד, אמר על זה 'חביב האדם', וזה כי הפרש גדול יש בין מעלה זאת ובין שאר מעלות שזכר אחר כך, שאינם רק לישראל, ואין חלק ונחלה כלל לשאר אומות. ולא כן שם אדם, אף על גב שמדריגה זאת אינה שייכת רק לישראל ולא לאומות, מכל מקום יש לאומות שם אדם במה, כי נקראו אדם בשביל הצלם האלקי, כדכתיב (בראשית א כו) 'נעשה אדם בצלמנו וגו''. רק שאצל האומות צורת האדם בטילה אצל הגוף, כי מצד הגוף החומרי נתבטל הצלם האלקי הזה שהוא לאדם, וכאילו היה הכל חומרי, ואין כאן צלם האלקי הזה. מכל מקום נמצא הצלם הזה אצל שאר אומות, רק שהוא בטל ואינו נחשב לכלום. ולכך אמר 'חביב האדם', ולא אמר 'חביבין ישראל שנבראו בצלם אלקים', מפני כי יש להם לאומות הצלם הזה - שנברא בו האדם - במה. ועוד, כי כאשר נברא האדם היה מעלה זאת לאדם ולנח, אף כי אינם בשם 'ישראל' נקראים. ואם אחר שבחר השם יתברך בישראל נתמעט הצלם הזה אצל האומות, מכל מקום הצלם האלקי הוא שייך לאדם במה שהוא אדם גם כן, ודבר זה מבואר.

(נצח ישראל, פרק יא)

איתיביה ר' יוחנן לר"ל בעת ההיא שלח בראדך בלאדן בן בלאדן מלך בבל וגו' סב.

ולכן עלינו לשבח להשם יתעלה, שלא שם חלקינו כהם, שאין להם שורש קדושה, ונפשינו תגיל בה' תשיש בישועתו, רק חובה עלינו להתקדש ולטהר מטומאות הזמן, ולשוב בתשובה להכנס למרחץ לרחוץ מצואות בנות ציון, ולראות להיות מבני פלטרין דמלכא, וביחוד בעת התעוררות אבל לתלמיד חכם ואלוף בתורה, מקום זמן מוכשר לתשובה, כמה מעלות טובות לנו שיש לנו חיים ולהם אין חיים כלל, כאומרם (יבמות סב.) היה לו בנים בגיטו ונתגייר לא קיים פריה ורביה, ופריך הגמרא למימרא דעכו"ם לית ליה חיים, והכתיב בלאדן בן בלאדן, ופירש רש"י הרי דבן מיוחס אחר אביו ע"ש. והדבר תמוה למה בחרה הגמרא להקשות מזה, ולא מבלק בן צפור, בלעם בן בעור, וכהנה פסוקים רבים, ולמה נטר להקשות מבלאדן הנאמר בסוף מלכים.

אבל יובן מ"ש בגמרא דסנהדרין פרק חלק (דף צו.) בן יכבד אב, בלאדן בן בלאדן, דבלאדן אשתנוי אפוי ככלבא ויתיב ברא אכסא וחתם עצמו בשמיה דאבוה בלאדן, וזהו בלאדן בן בלאדן. והקשה מהרש"א, מה יכבד אב שחתם בשם של אב, אדרבה הוא איסור, ותיריך מהרש"א, דגנאי היה לחתום בשם מי שפניו היו ככלב, וזהו דוחק, אך בזוהר מבואר (ח"א ו:) כי בלאדן הוא נקרא כלב, וכך הלשון בלשון פרסי, וזהו שנקרא בלאדן, הואיל והיו פניו ככלב, וא"כ שפיר בן יכבד אב, שחתם עצמו כמו אב, ולא חס לקרות עצמו כלב, רק לכבוד אב. ולפי זה א"ש, ד"ל הא דכתיב (במדבר כב ב) 'בלק בן צפור', אין הכונה לייחס, רק לסימן כי היה עוד אחר שנקרא בלק, והוצרך ליתן סימן בן צפור, ואין זה יחוס רק סימן, אבל זה בלאדן בן בלאדן, וזה בלאדן שני, קודם שקרא עצמו בשם אביו היה לו שם אחר, דרך משל בלק וכדומה, ואם כן קשה מה סימן צריך הכא, הא אי אפשר לטעות כלל, ולא הוי ליה לחתום רק בלק בן בלאדן, וליכא למטעי באחר, דמי פתי יסור הנה אשר יכנה שמו בשם כלב, ואין צריך סימן, אלא ודאי לייחס וא"ש. ודברים ישרים הם.

(יערות דבש, ח"א דרוש טז)

היכל המעשה

כפתור ופרח

אמרות קודש מגדולי ישראל לפי סדר הדף היומי

כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא שמחה בלא ברכה בלא טובה וכו'

הכונה בזה כי מי שיש לו אשה מסתמא יש לו בית דירה אצל אשתו, ומקום מיוחד להניח חפציו ויתכן שיהיה שמח בחלקו. אבל השרוי בלא אשה ע"פ רוב הוא מטולטל וכלי ביתו מפוזרים. ואין לו חלק ומקום מיוחד שיהיה שמח בחלקו, ואין לו שמחה. וזהו שרוי בלא שמחה שלא יתכן להיות שמח בחלקו, בלא ברכה הוא ע"פ מאמרם זכר בא לעולם ככרו בידו. נקבה נקיה בא. והכונה בזה כי בעת שנולד הזכר נגזר עליו מאיזה פרנסה יפרנס א"ע. ועכ"ז אין הברכה מצויה אלא בשביל אשתו, ובזכותה ימצא את פרנסתו שנגזר עליו בעת לידתו. וזהו שרוי בלא ברכה, כמש"כ 'להניח ברכה אל ביתך' כי ההצלחה והברכה תלוי רק באשה שנקראת ביתך. בלא טובה הוא כמו שמבאר רש"י ז"ל בראשית א', דבר שאינו במלואו וטובו לא נאמר בו כי טוב, ולפי"ז מאחר שכתוב (בראשית ה ב) 'זכר ונקבה בראם ויקרא את שמם אדם' כי שניהם ביחד נקראים בשם אדם. וע"כ כל מי שאין לו אשה לא נקרא בשם אדם. וממילא שאינו בטובו ושרוי בלא טובה. במערבא אמרי בלא תורה ובלא חומה הוא כמ"ש ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה וא"כ כשהוא בלא אשה הוא בלא תורה. בלא חומה כי האשה מצלת אותו מן החטא. והיא לו לחומה. ומי ששרוי בלא אשה הוא בלא חומה. עי' ומעט ממנו.

(אורח ישרים, דף סב)

מעשה ארע ברבי משה'צל מפוניבו', שנקלע באסיפה אחת עם טובי העיר, פרנסיה ומנהיגיה. כדרכם של גדולי הקהל שנפגשים, נכנס אחד לתוך דברי רעהו, ואף הדיוטות לא טמנו ידיהם בצלחתם, ובזה אחר זה קפצו בראש, כנהוג עד עצם היום הזה באספות הקהל. לא עברו רגעים מועטים ונפלה תגרה באסיפה, והחלו בעלי הבתים מתגנדרים ביוחסין.

"תרבות, עז פנים!" נותן זה בקולו.

"תן כבוד!" מחזיק מחרה חבירו "זכור מי אתה ומי אני!"

וכך היה מונה כל אחד את סדר יחושו עד אברהם אבינו דרך דוד המלך, וכולם כאחד צועקים ורועשים ואין מגיע לסדר היום.

טפח רי משה'צל על השולחן וקרא:

"הסו, רבותי, הסו. ואספר לכם מעשה שהיה":

מיד נשתתקו כולם, לקיים מה שנאמר "לא המדרש עיקר אלא המעשה". פתח רבי משה'צל וסיפר:

מעשה בחמורים, שבאו וטענו לפני הקב"ה:

רבון העולמים, אתה בראתנו, אתה יצרתנו, ומה נשתנינו מכל חיה ובהמה? חיות הבר חיים ברוב טובה, ללא אדון ומושל עליהן. מהלכות הן במרחבי שדה ויער, אוכלות ושותות ונהנות מזיו עולמך. ואפילו בהמות הבית שמרודות בעליהן עליהן, אף הן אוכלות ואינן עושות, רועות כל היום באפר, בירק דשא, ועשב. ואותן העובדות ביום יש להן מנוחה בלילה ברפת חמה על אבוס מלא. ואילו אנו החמורים אין לנו מנוחה לא ביום ולא בלילה. כל היום יגעים ועובדים, כורעים תחת כובד המשא, ובעל הבית דוחק ומכה במקל. וכשהשעה צריכה לכך הוא חובש אותנו אף בלילה, רוכב עלינו ומכה בנו ללא רחמים. עתים וגבינו מוכה ופצוע, המכה צורבת כאש, ואין בעל הבית יודע בצערנו ובכאבנו, והוא מוסיף משא למשאנו, מכה וחובל במקום המכה. רחם נא עלינו יוצרנו, יוצר בראשית. אם גזירה היא מלפניך שנהיה עמלים כל ימינו, אזי תן לנו פה ולשון, שנוכל לדבר לבעלינו ולבקש רחמים מלפניו בעת צרה.

אמר להם הקב"ה:

מלא אמלא משאלותיכם, אפתח פיו של אחד מכם, ונראה מה יהיו דבריו.

היתה זו אתונו של בלעם, שהכה אותה בעליה שלש פעמים, ופתח הקב"ה את פיה.

וכי מה דיברה האתון? האם החלה לדבר בזכותה, שעומד לנגדה המלאך ולכן אין לה דרך לנטות ימין ושמאל? כלל וכלל לא. התחילה מתגנדרת בייחוסה, "הלא אנוכי אתונך אשר רכבת עלי מעודך עד היום הזה".

חזר הקב"ה ואמר:

אם לשימוש זה זקוק לכם לפה ולשון, אינכם ראויים לו...

הלכה למעשה

י

- א. בין מערבים לפעמים חומצה טרטית כדי לשפר את טעמו, חומצה זו מופקת מיין נסך, באופן שרבים מהפוסקים התירו להשתמש בה, אך כמובן שלמהדרין רצוי שלא להשתמש בה, והבדצ"ם המהדרים בא"י אינם מאשרים שימוש בה, ולכן המעוניינים לרכוש רק יין בכשרות מהודרת ידקדקו לקנות רק בהכשרים המהודרים ביותר.
- ב. בחלק ממיץ הענבים מערבים מים, ולדעת רבים מהפוסקים ובראשם הגרי"ש, אין לברך על מיץ ענבים שמעורב בו מים, ולכן יש לברר על מיץ ענבים אם מעורב בו מים או שכולו טבעי.
- ג. חלק מהיינות מפוסטרים וחלק מהיינות אינם מפוסטרים.
- ד. יש להקפיד שלא לשתות יין שנגע בו או שהזיזו גוי (או מחלל שבת בפהרסיא), וכשהיין מפוסטר נחלקו הדעות: יש שסברו שיין מפוסטר דינו כיון מבושל, ויש שסברו שפסטור אינו כבישול, והמהדרים מקפידים שלא להשתמש ביין זה.
- ה. יש יינות שמוערבים בהם מיצים שונים וברכתם שהכל עובדה זה מצוינת ע"ג התוית.

נערך ע"י הרב חיים כץ שליט"א

לעדכון שיעורי תורה פקס:

03-543-5757

לתרומות והנצחות חייג:

0527-650-494

באור נראה יאר

בסייעתא דשמיא הופיע ויצא לאור כרך נוסף מסדרת
'חומש אור החיים המבואר'
דברים א

פרשיות דברים - שופטים

- פירוש רש"י השלם עם ביאור חדש מלוקט ממפרשי רש"י.
- מהדורת 'אור החיים' מוגה בדקדוק רב ע"פ דפו"ר בתכלית הפאר.
- ביאור 'מאורי אור' - ביאור על דברי האוה"ח הק'.
- ילקוט 'מאורי החיים' - לקט נרחב של מקורות מאמרי חז"ל ומובאות מספה"ק על 'אור החיים'.

הפצה לחנויות: היכלי תורה טל. 02-9924603 • נייד. 0573112255 • פקס. 03-5422713

תורה מפוארה בכלי מפואר

מוקד הזמנות: 1800 • 22 • 55 • 66